



באין חזון ויפרע עם



צילום: אריאל ירוזילינסקי



ספיר פרץ

לעיתיד המדינה, היא תוכנית רחבת היקף למימוש יעדים לאומיים - צמיחה מהירה והקטנת הפערים החברתיים, במטרה להביא את ישראל במהלך 20 השנים הבאות להיות בין 10 עד 15 המדינות המובילות בעולם בהישגים הכלכליים ובאיכות החיים. במאי הונחה התוכנית על שולחן הממשלה. "הגיע הזמן שישראל תרון גם בתוכניות ארוכות טווח", אמר ראש הממשלה, אהוד אולמרט, בישיבת הממשלה שבה הוצגה. "אם תאומץ, עליה להיות מובילת על ידי משרד ראש הממשלה, בתמיכתו ומעורבותו של ראש הממשלה", סבורים כותבי התוכנית. לדעתם, הגוף

בימים האחרונים התבשרנו כי ישראל הולכת שוב לבחירות. חילופי שלטון בקצב הפכו אצלנו לעניין שבשגרה, לכן הקושי הרב ביישום תוכניות ופרויקטים ארוכי טווח. עובדה זו לא הרתיעה את יו"ר טבע אלי הורוביץ, מנכ"ל האוצר לשעבר רוד ברודט, מוסד שמואל נאמן בטכניון וחוקרים בכירים אחרים, ביוזמת ותמיכת נציבות ארה"ב ישראל למדע וטכנולוגיה, לעמול כשנתיים על גיבוש תכנית: "ישראל 2028 - חזון ואסטרטגיה כלכלית חברתית בעולם גלובלי". התוכנית, שנולדה מתוך תחושת דאגה אמיתית

כמדינה קטנה, צפופה ומפותחת כלכלית, ישראל חייבת להשקיע משאבי תכנון, חשיבה ומקורות כספיים ניכרים בנושאי איכות סביבה ב-20 השנים הבאות. יש לשדרג את הטיפול בזיהום מים, אוזיר וקרקע. תחומים אלה סבלו מהזנחה מתמשכת במשך שנים

התוכנית "ישראל 2028 - חזון ואסטרטגיה כלכלית-חברתית בעולם גלובלי" נולדה מתוך תחושת דאגה אמיתית לעתיד המדינה. זו תוכנית רחבת היקף למימוש יעדים לאומיים - צמיחה מהירה והקטנת פערים חברתיים - בכדי להיות, תוך 20 שנה, בין 10-15 המדינות המובילות בהישגים כלכליים ואיכות חיים. אלו הנושאים הכלולים בה

המשרדים השונים; על משרדי הממשלה להיות כשירים לגבש ולבצע מדיניות ממשלתית כוללת וענפית, ויש לחזקם כך שיוכלו למלא את תפקידם בעיצוב וניהול מדיניות ציבורית בתחומם. תוקם מועצה לאומית לתחרותיות וגלובליזציה ליד התמ"ת, המופקדת על התחרותיות ותהיה מוסכמת על ראשי המפלגות, כי יעילות המכנה תלויה ביציבותו לאורך שנים; כן יש להקפיד על איכות כוח האדם בשירות, וגם על ממשל תקין, שמשמעותו קיום שלטון החוק, רמת אלימות נמוכה, פיקוח ציבורי נאות על עבודת הממשלה, הכנסת ומוערכת המשפט, שקיפות של נבחרי ועובדי הציבור, מניעת נפוטיזם במינויים ציבוריים, וצמצום מספר המינויים הפוליטיים.

* הרחבת ההשתתפות במעגל העבודה: שיעור ההשתתפות של האזרחים בכוח העבודה הוא מדר חשוב לחזוקו של המשק. התפתחות חברתית, תרבותית ופוליטית יצרו מציאות בה שיעורי ההשתתפות של האזרחים בגיל העבודה נמוכים בהשוואה לכל המדינות המפותחות, עליהן אנו מבקשים להימנות.

יש לבנות מדיניות עבודה ערכנית, ולחדש את משרד העבודה כמשרד ממשלתי עצמאי. יש להגדיל באורח ניכר ובהדרגה את ההשתתפות בכוח העבודה, כיום מעל 55%. הדבר מחייב זינוק בשיעור ההשתתפות במגזר החרדי מ-40% ל-55% ב-2028.

קבוצה נוספת המחייבת שינוי בשיעור ההשתתפות היא נשים ערביות. עליה לעלות מ-19% כיום ל-50% במהלך 20 השנים הבאות. יש לוודא ששיעור הבלתי מועסקים לא יעלה על 6%. על מדיניות התעסוקה לשאוף להתייצבות האבטלה סביב 5%. כן יש להקפיד שמספר העובדים הזרים והפלשתינים לא יעלה על 3% ממספר המועסקים.

* השתלבות בתהליך הגלובלי: תהליך מרכזי במימוש היכולת לצמוח מעל 6% לשנה בממוצע ב-20 השנים הבאות. להעמקת מעורבות המשק בעולם יידרשו מהלכים רבים, כמו יעד של הקמת חברה גלובלית גדולה במשק - אחת לפחות בשנה - שמחזור המכירות שלה עולה על מיליארד דולר, וכן לאפשר צמיחתן של לפחות שש חברות נוספות ב-20 השנים הבאות, שמחזור המכירות שלהן עולה



המשך הרפורמות התחרותיות בענפי תשתיות ציבוריות חיוני לשיפור כושר התחרות בשווקים. יש להקדיש מאמץ לרפורמה בתחומי הקרקעות ובהליכי התכנון והרישוי בענפי הבנייה למגורים, עסקים, מסחר ותשתיות. זאת נוכח השפעות הייצוגיות שליליות רבות בהסדרים הקיימים בשוקי הקרקעות והבנייה.

היעדר תחרות או רמת תחרות נמוכה בחלק מהענפים פוגעת ביעילותם ובתפוקתם; נפגעים גם ענפים אחרים הקונים את שירותיהם, ונפגע הצרכן הישראלי. רפורמות ענפיות לשיפור היעילות והתחרות יסייעו להשגת גידול בפרייה, ומימוש יעדי הצמיחה השאפתניים בתוכנית זו. בעולם הגלובלי, חייבת המדיניות הכלכלית הפנימית להתרכז בבניית כושר תחרות, ניהול יעיל של המערכת הממשלתית, ורפורמות בתחומי המשק והחברה.

* מקרו כלכלה: מדיניות מקרו כלכלית אחראית היא תנאי הכרחי לכלכלה מתפקדת. המאמץ שעשו ממשלות ישראל בתחומי המדיניות הפיסקלית מאמצע שנות ה-80 היה בסיס להבראת המשק.

יש להקפיד על השגת יעדים פיסקליים כדי לשמור על יציבות כלכלית ולהשיג יעדי צמיחה של מעל 6% לשנה בממוצע ב-20 השנים הבאות. לא יהיה גידול בתקציב הביטחוני לנפש בשנים אלו. התקציבים האזרחיים יגדלו יותר מגידול האוכלוסייה, כדי להקצות יותר מקורות למטרות פיתוח כלכלי.

על הממשלה לקיים תקציב מאוזן בממוצע. גם שיעור ההוצאה הכוללת במגזר הציבורי מהתוצר יירד מכ-45% ב-2007 לכ-40% ב-2018 וכ-38% ב-2028. כן יירד נטל המס מ-37% כיום לכ-32% באמצע שנות ה-20. יש חשיבות להורדת היחס חוב ציבורי-תוצר, ויש לשמור על עצמאות בנק ישראל. על מדיניות מאזן התשלומים לאמץ עקרונות כמו מדיניות צמיחה מוטת-יצוא ואיזון בחשבון הסחורות והשירותים במאזן התשלומים, כדי לשמר את חוסנו ויציבותו של המשק.

* שיפור החינוך השירות הציבורי: תפיסת המשק מבוססת על כלכלת שוק והפחתת מעורבות הממשלה, אולם גם בתנאים אלה יש חשיבות לדרך תפקודו ומקצועיותו של הממשל ולהספקת שירותים ציבוריים באיכות גבוהה.

מומלץ שמשרד ראש הממשלה יוביל בהנהגת המדיניות הממשלתית. יש לחזק את יחידות התכנון במשרדי הממשלה, שיעסקו בעיצוב המדיניות של



במשרד ראש הממשלה לריכוז מקצועי של התוכנית ומעקב-ביצוע הוא המועצה הלאומית לכלכלה. "דרושים פעולה מתואמת של כל משרדי הממשלה, ושתוף מגזרי משק וחברה, להגשמתה".

אז איך הופכים מדינה בינונית ואי שוויונית למדינה איכותית ומובילה? הנה המלצות העיקריות של כותבי התוכנית:

*משק תחרותי: כזה שיכול למכור תוצרת ישראלית בחו"ל ולהתחרות בתוצרת-חוץ בשוקי ישראל - תנאי מרכזי ליכולת צמיחה יציבה ארוכת טווח. על הממשלה לעודד תחרותיות גבוהה במשק, ע"י הפחתת הריכוזיות המשקית במספר ענפים וריסון כוח השוק של מונופולים או אוליגופולים.

מדינות שונות. הניסיון מלמד כי ראוי שהממשלה תציב יעדים כלכליים-חברתיים ארוכי-טווח. יש להקטין את אי השוויון בחלוקת ההכנסות במדיניות משולבת של צמיחה ועידוד המגזר הכלכלי המסורתי, הרחבת החינוך וההשכלה, פעילות מגזרית בשוק העבודה להגדלת התעסוקה, וקצבאות המאפשרות קיום בכבוד למי שאינו יכול לעבוד. צמצום העוני משמעותו הגדלת חלקן של השכבות הנמוכות בהכנסות, הודות לגידול בחלקן של הכנסות מעבודה מסך ההכנסות בחמישון התחתון מ-43% ל-45% עד 2012, ו-46% בשנת 2018.

***מדיניות חינוך:** מערכת החינוך על כל שלביה, מהגן ועד להשכלה הגבוהה, היא התשתית הבסיסית והיסודית של החברה. עליה להתבסס על החינוך הציבורי, שיעמוד בראש סולם העדיפויות. לימודי הליבה (הקניית השכלה כללית, ערכי תרבות, ומיומנות לשוק העבודה) חייבים להיות משותפים לכל מערכת החינוך, ולא יתוקצבו בתי ספר שלא יעמדו בהוראתם. מעמד המורה יקודם בשכר ותדמית, וינתנו תמריצים למצטיינים בניהול והוראה. ייקבעו עקרונות לתקצוב בתי הספר לפי מספר תלמידים ולא מספר כיתות, ישופרו התנאים הפיזיים, ויקטן מספר התלמידים בכיתות המאוכלסות בצפיפות.

***תשתיות פיזיות:** אלו דרושות לקיום כלכלה יעילה ושילוב המשק בכלכלה הגלובלית. אמינות באספקת שירותי תשתית מובנת מאליה במדינה שרוצה להימנות על המשקים המובילים בעולם, וממשלתה מעוניינת לספק רמת חיים גבוהה לתושביה. יש למנוע נזקים בלתי הפיכים בהקמת תשתיות פיזיות עקב חוסר תיאום בין גורמי התשתיות.

יש להקים גוף ממשלתי שירכז את הסמכויות והתקציב הרב-שנתי לתכנון וביצוע, אחרי החלטת ממשלה וגמר תהליכים סטטוטוריים ברמה כלל-ארצית. ההשקעות הנדרשות לשדרוג התשתיות ב-20 השנים הבאות נאמדות בכ-490 מיליארד שקל; בתחבורה היבשתית כ-350 מיליארד שקל, בתחבורה הימית והאווירית כ-20 מיליארד שקל, באנרגיה כ-80 מיליארד שקל, ובמים וביוב כ-40 מיליארד שקל.

***איכות סביבה:** כמדינה קטנה, צפופה, ומפותחת כלכלית, ישראל חייבת להשקיע משאבי תכנון, חשיבה ומקורות כספיים ניכרים בנושאי איכות סביבה ב-20 השנים הבאות. יש לשדרג משמעותית את הטיפול בניהום מים, אוויר וקרקע, שסבל מהזנחה במשך שנים.

ההתחממות הגלובלית מציבה איום לעתיד האנושות, ומחייבת השקעות נוספות של ישראל ושינויים בדפוסי ייצור, והתנהגות כחלק מהמאמץ בינלאומי בנושא זה. הצטרפות ישראל ל-OECD תחיש זאת. על הפיתוח הכלכלי בארץ להיות מושתת על מדיניות סביבתית עקבית וברורה, שתחייב תיאום בין-משרדי בכל נושאי התשתיות והסביבה; זאת, על ידי מערכת משותפת למשרדי הממשלה, דהיינו "קבינט לתשתיות ולפיתוח".

על 2.5 מיליארד דולר בשנה. כן לבצע מעקב שנתי אחר מרדים השוואתיים כלכליים, חברתיים, טכנולוגיים ומדעיים, ולבנות לישראל מדר-משילות שיהיה בר השוואה למדינות מובילות בעולם.

***מדיניות תעשייתית מסורתית וטכנולוגית:** התעשיות המסורתיות וענפי השירותים הם עיקר המגזר העסקי בישראל. צמיחה גבוהה דורשת תנאים בהם גם בענפים אלה יעלה הפריזון, מה שמחייב יותר שימוש בטכנולוגיות מחשוב ותקשוב, והתאמת כלי סיוע ממשלתיים להשקעות בתחומים אלה.

יש לעודד חדשנות בתעשיות המסורתיות, לא רק טכנולוגית, אלא גם שיווקית, עסקית וארגונית. לשם כך ניתן להיעזר בידע הרב שנצבר ביחידת המדען הראשי בתמ"ת, ולהתאים את כלי הסיוע למשימות אלה.

על המדיניות לתעשיות הטכנולוגיות להביא בחשבון התפתחויות בעולם, ואת העובדה שמדינות רבות בוחרות תחומים ענפיים מועדפים להתמחות בהם וליצור יתרון תחרותי.

להשגת יעד זה דרושים עיקרי המדיניות הבאים: תשתית רחבה של השכלה גבוהה כמקור לאספקת כוח אדם אקדמי וטכנולוגי; התאמת המדיניות התעשייתית-טכנולוגית לכך שבעולם יש במדינות רבות מדיניות תעשייתית חדשה; השקעות בענפי טכנולוגיה בתהליך שיופקד במועצה הלאומית למדע וטכנולוגיה במשרד ראש הממשלה, שתקבע מדיניות-על מערכתית מלאה בתחומי מדע, טכנולוגיה, מו"פ והשכלה גבוהה.

סיוע ממשלתי למו"פ המיועד לתעשיות הידע והטכנולוגיה צריך להימשך, כי בתחומים אלה יש כשלי שוק. על הממשלה להתמקד בסיוע למו"פ בסיסי במגזר העסקי; ליצור תנאים שיגבירו את כושרו של המשק לגייס הון בינלאומי דרך קרנות הון סיכון; לטפח מחקר מדעי בסיסי ולהדק קשר בין מחקר אקדמי בסיסי למערכת התעשייתית-עסקית, כדי ליצור השפעות הדדיות חיוביות להגדלת הפוטנציאל העסקי של המחקר וליצירת הדור הבא של חוקרים.

***השכלה גבוהה ומחקר מדעי:** ההשכלה הגבוהה יוצרת יותר מכל יתרונות יחסיים ויכולת עמידה ביעד הצמיחה. מומלץ שמספר הסטודנטים יגיע ל-600 אלף ב-2028, לעומת כ-250 אלף כיום. שיעור הלומדים בחינוך העל-תיכוני יגיע ל-75% מקבוצת הגיל הרלוונטי. כמו כן, להקצות משאבים נוספים להרחבת הקרנות למחקר הבסיסי באוניברסיטאות, על בסיס הצטיינות ותחרותיות.

יוקמו קרנות מחקר חדשות המבוססות על קידום תחומים נדרשים, בהם יש פערי ידע ורמה, בשיתוף אוניברסיטאות וגופי מחקר ממשלתיים. יש להנהיג שינוי ארגוני-מבני במערכת ההשכלה הגבוהה. עליה להיבנות מארבעה רבדים הפועלים זה בצד זה, מטפחים תחרות ושאיפה למצוינות, ומשלימים זה את זה, וכן לקיים שכר לימוד הוגן.

***מדיניות רווחה:** לצד ההצלחות הכלכליות של ישראל וההשתלבות בתהליך הגלובלי, נוצרו בעיות חמורות של עוני ואי שוויון בחלוקת ההכנסות. תופעה זו מראיגה



מערכת החינוך על כל שלביה, מהגן ועד להשכלה הגבוהה, היא התשתית הבסיסית והיסודית של החברה הישראלית. על מערכת החינוך להתבסס על החינוך הציבורי, שיעמוד בראש סולם העדיפויות של מערכת החינוך



"הגיע הזמן שישראל תדון גם בתוכניות ארוכות טווח", אמר ראש הממשלה, אהוד אולמרט, בישיבת הממשלה בה הוצגה התוכנית. "אם התכנית תאומץ על ידי ממשלת ישראל, עליה להיות מובלת על ידי המשרד, בתמיכתו ומעורבותו של ראש הממשלה"